Kemal Vural Tarlan **- Belgesel Fotoğraf Sanatçısı**

Ortadoğu'nun Kimsesizleri, Çingeneler, Zor Durumda!

Ortadoğu'nun neredeyse her ülkesinde yaşayan Çingeneler, son yıllarda yaşanan iç savaşlar ve çatışmalar nedeniyle çok zor günler yaşıyor. Bu kadim halkın Ortadoğu'da ki savaş ve iç-savaşlarda yaşananları, toplumsal hafızlarında yer edinmiş bu *zor zamanları*, onlardan dinlemek için, ne zamandır, Suriye sınırında ki kentlerde izlerini sürüyorum. Sınırı geçebilenler sığındıkları kentlerin yanı başına derme çatma çadırlarda ve harabelerde yaşamaya çalışıyorlar. Evet, Ortadoğu'nun kimsesizleri, Çingenler, zor durumdalar. Özellikle son yüz yıldır dünyada yaşanan savaş ve iç savaşlarda yaşadıkları hep göz ardı edildi, bu halkın. Seslerini duyuracakları araçlardan yoksundular. Nazi kamplarında yaşadıkları kitlesel ölümleri, uzun süre, ağıtlarla taşıdılar genç kuşaklara. Sonra doksanlı yıllarda, doğu blokunun çözülüşüyle birlikte kan gölüne döndü "Orta ve Doğu Avrupa" yaşanan iç savaşlarda binlercesi ırkçı fanatik tarafından katledildiler, yüz binlercesi evlerini ve yurtlarını terk etmek zorunda kaldılar. Daha on yıl önce, Amerika'nın Irak'ı işgalinden sonra, işkence haneleriyle ünlü Ebu Ghraib mahallesi yakınlarında ünlü bir Çingene (Gajar) mahallesi vardı. Bağdat'ta yaşayan Çingene kökenli "Gajar" topluluğunun başına gelenler, bu toplulukların savaşlarda ve iç-savaşlarda yaşadıklarının küçük bir örneğiydi. Saddam döneminde yaklaşık 50 bin nüfusuyla, kendi dilleriyle düğün ve eğlencelerde müzik ve dans ederek yaşamaya çalışıyorlardı. Amerikan işgali ve rejimin yıkılmasıyla birlikte, rejim yandaşlarının, etnik ve dinsel azınlıkların evleri ve işyerleri, dini mekanları tahrip edildi. Bu talanda Gajarlar da nasiplerini aldı. Gajarların yaşadıkları mahalleler tamamen talan edilip, evleri yakıldı, kadın çocuk demeden şiddete maruz kaldılar ve bu insanlar evlerinden göç etmek zorunda kaldılar. Kadınlara cinsel şiddet de dahil olmak üzere her türlü şiddet uygulandı. Çingenler işgalden sonraki çatışmalı süreçte, Irak genelinde Şii militanlar ve El-Kaide gibi radikal gruplar tarafından çok sayıda vahşi saldırıya maruz kaldılar. Bu saldırılar sonucunda binlerce kadın, çocuk ve erkek hayatını kaybetti. Irak yönetimi bu saldırılara sessiz kaldı. Bu tür saldırılar o denli vahşileşiyordu ki; Arap geleneklerine göre kılıç kullanılarak bir insanı ensesinden kesip öldürmek, kurbanın değersiz ve aşağı sosyal gruplarda olduğu anlamına gelir, nefret ve vahşice ölümü ima eden bu yöntemle pek çok Çingene katledildi. Bu gün Irakta her Çingene ailesinden bir yada bir kaç kişi bu fanatik gruplar tarafından katledilmiştir. Bu katliamlara Irak hükümetinin göz yuması sonucu binlerce Çingene aile yaşadıkları köyleri ve kentleri terk edip büyük şehirlere kalabalıklar arasına sığındı. Dilencilik, hırsızlık, fuhuş gibi yasal olmayan işlerle uğraşmak zorunda bırakıldılar. Büyük bir bölümü de gittikleri her yerde, bu topluluklara uygulanan ayrımcılık yüzünden, yeniden göçebe hayata geçmek zorunda kaldı. Pek çok grup da ülke dışına sürüldü. Yeni rejimin muktedirleri *"bir İslam ülkesinde alkol satıcılarına ve fahişelere yer yoktur"* diyordu. Bu şiddete maruz kalan bir Çingene *"İşgalden sonra, şimdi Iraklılar Müslüman olduklarının farkına vardı, benim burada yaşamam zor hale geldi"* diyordu. Bu gün, radikal Şii grupların liderleri sık sık Çingeneleri ahlaka uygun davranmaları ve İslami yaşam koşullarını yerine getirmeleri için uyarıyor. Kızlarının çıplak dolaştığını, dans ettiklerini, alkol ve uyuşturucu satıp kullandıklarını söyleyerek toplumu Çingenlere karşı kışkırtıyorlar.

Mısır'da ise yaklaşık iki buçuk milyon Çingene bulunmasına rağmen, bunların büyük çoğunluğunun doğum kayıtları, kimlik kartları resmi olarak bulunmuyor. Kahire ve İskenderiye gibi pek çok şehirde nüfusları yüzbinleri bulan Dom (Çingene) grupları yaşamaktadır. Sosyal olarak izole edilen Çingene grupları Mısır'ın yoksul bölgelerinde yaşamak zorunda bırakılmışlardır. Nil vadisinde, kirli su kanallarının çevresinde son derece

kötü evlerde yaşamaktalar. Daha çok metal işçiliği, dansçılık, falcılık gibi gündelik işlerde çalışmaktalar

2011 yılında Mübarek'in devrilmesinden sonar, Nil kıyısında ki pek çok Çingene devrime büyük umutlar bağlamıştı ama kısa zamanda "gelenin gideni arattığı" güçlenen İslamcıların etnik ve dinsel azınlıkları kendilerine eşit görmeyecekleri ortaya çıktı. Yaşanan son darbeyle de geleceğe dair belirsizlik artı. Son günlerde, özellikle, Sina ve İskenderiye de Dom gruplarına saldırı haberleri gelmekte.

Mart 2011'de Suriye'de başlayan ve üçüncü yılına giren savaş sonucunda her etnik gruptan milyonlarca insan yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kaldı. Bir kısmı çatışmaların daha az olduğu, nispeten güvenli kentlere göç etti, bir milyonu aşkın Suriyeli de ülkelerini terk edip, komşu ülkelere sığınmak zorunda kaldı. Suriye'nin nerdeyse her yerine dağılan, Dom, Dummi, Nawar, Kurbet, Zott gibi adlarla anılan, yerleşik ve yarı göçebe beş yüz binin üzerinde Çingene yaşıyordu, bugün Suriye'den ülkemize sığınan Çingenelerin verdikleri bilgilere göre; üç yıldır süren savaş ve çatışmalı durum nedeniyle, Çingenelerin rejim ve muhalifler arasında ki çatışmalarda tarafsız kalmalarından dolayı, hem rejim hem de muhalifler tarafından göçe zorlanmakta, evleri ve malları yıkılıp yağmalanmaktadır. Halep'e yapılan hava saldırıları sonucu Çingenlerin yoğunluklu yaşadığı Haydariye, Eşrefiye gibi mahallerde pek çok ölüm olmuş, bu gün bu mahalleler tamamen boşalmış durumdadır. Buradan göç edip gelen onlarca aile Birecik'te Fırat'ın kenarında çadırlarını kurmuşlar ve burada yaşamaya çalışmaktadırlar. İçlerinde yaşlı olan *"ne zaman savaş olsa bize gelip dokunuyor, biz Domları kimse istemiyor. Irak'ta Lübnan'da şimdide Suriye'de il bize düşman oluyorlar. Siz namussuzsunuz, Hırsızsınız, içki içip davul çalıyorsunuz diyorlar, oysa asıl hırsız onlar bizim her şeyimizi çaldılar. Esat da evlerimizi bombaladı. Şimdi çoluk çocuk aç, Fırat'ın suyuna muhtacız, diyor.* Özellikle son dönemde güçlenen El Kaideyle ilişkili gruplar denetimlerinde ki bölgelerde Çingenelere karşı da şiddet kullanmaya başlamış "yeterince Müslüman" olmadıkları gerekçesiyle evlerine el koyup, ölümlere varan şiddet uygulamaktadır. Çatışmaları mezhepsel ve dinsel saiklar üzerinden yürüten bu gruplar farklı inançlardaki topluluklara şiddet uygulamayı gün geçtikçe artırmaktadır. Özellikle Alevi – Bektaşi inanca sahip Çingene toplulukları radikal İslamcıların baskılarından dolayı Halep, Hama, Homs gibi kentlerde yaşadıkları evleri bırakıp ya rejim denetiminde ki bölgelere yada çevre ülkelere sığınıp göçebe olarak yaşamak zorunda kalmaktadırlar. İslâhiye'de rastladığım bir grup Alevi olduklarını söyleyip Hacı Bektaş törenlerine katılmak için yola çıkıyorlardı. Ali ile çadırı sökerken ayak üstü konuştum; *"Bizim için yaşama şansı kalmadı oralarda, eskiden kimin Alevi kimin Sünni olduğuna kimse aldırmazdı şimdi kan girdi araya, her kes birbirinin malına mülküne el koyuyor. Göçeriz diye bizi zaten sevmiyorlardı, şimdi bir de Alevi olduğumuz için kaçıyoruz, diyor.* Hava saldırıları sonucunda ölümler ve ağır yaralanmalar olduğunu, Cihatçıların hırsızlık yaptığı gerekçesiyle, bir çocuğun ellini kestiğini, şiddetli çatışmalar, sağlık ve besin yetersizliği nedeniyle, son günlerde, çevre ülkelere hızla göç etmeye başladıklarını. Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak'a her gün yüzlerce Çingenenin sığındığını söylüyor. Ali son olarak da; "*zaten yuvasız kuşlardık, şimdi yine yollara düştük, diyor.*

Suriye'den ülkemize sığınan Çingene sayısına net veriler olmamakla birlikte sadece, Urfa'da on binin üzerinde Suriyeli sığınmacı Çingene'nin olduğu resmi toplantılarda dile getiriliyor. Suriye ve Ortadoğu'da ki Çingenleri asırlık Fatma nineyle konuşuyoruz. Antep'te ağırlıklı olarak Çingenelerin yaşadığı Şirinevler mahallesine yakın boş bir araziye çadır kurmuşlar. Çocukları, torunları ve akrabalarıyla yaklaşık 50 kişiler. Fatma nine yaklaşık bir asırlık ömrünü Ortadoğu'nun çeşitli ülkelerinde göçer olarak geçirmiş. *"Kışları Halep'te diğer mevsimleri ise Türkiye, Suriye, Irak ve Lübnan'da konar göçerdik, her yerde akrabalarımız var. Bakmayın şimdi sınırlar, jandarmalar var. Eskiden bir birimizin düğünlerine bile gelirdik, diyor.* Zaten küçük erkek kardeşi Urfa'da yaşıyormuş. *"Gençken*

buralara, buğday zamanı, çok gelirdik o zamanlar sınırda tel, mayın yoktu, diyor. Sonra tel çekilince, kimimiz burada kaldık, kimimiz başka yerlerde, daha az geldik ama kız alıp verdik. Büyüklerimiz hep gelip gitti, diye ekliyor. Peki ya savaş, diyorum. *Savaş hep vardı, kendimi bildim bileli. Savaş vardı çünkü bizim kabiledekiler savaş yüzünden hep oraya buraya savruldular. Biz fakir milletiz. Yarı aç yarı tok yaşarız. Lübnan'da savaş yüzünden bir kısım akrabalarımız ta ötelere gitti, kimi Kudüs'te kadar ulaştı, kimi kayıp oldu. Irakta bir bacım vardı, Saddam'ın savaşından kaçtı, çocuklarını öldürdüler, Halep'e geldi. Evlerimizi bombaladılar teröristler var diye. Şimdi nerde bilmiyorum, çocuklar Urfa'da diyor ve* sesi titriyor.

Fatma ninenin oğlu Mehmet, "*biz ekmeğimizin derdindeyiz, hurda toplayıp satardık Halep'te, savaş çıkınca, bizim mahallelerimize muhalifler geldiler. Evlerimize girip, arabalarımıza el koydular. Bize buradan gidin diyorlardı. Bizi hor görüyor, siz dinsizsiniz diyorlardı, sonra çatışmalar başladı, kardeşimin bacağı koptu,* diyor. Yirmili yaşlardaki kardeşini gösteriyor, dizinin üzerinde kopmuş bacağıyla çadırda yatıyor.

Antep'de zamanın yıkıcı etkisine direnen, kadim kentin Ermeni evlerinin harabelerine sığınmış pek çok aile. Kapısız ve penceresiz evde on iki aile yaşıyor. Halep'in Eşrefiye mahallesinden buralara sığınmışlar. Kentin merkezinde ulu bir mabettin, karşısında bu dar sokakta ki harabelerin içinde, çocukların çöplerde topladığı çöp yığınlarının içerisinde yaşamaya çalışıyor. Genç kadınlar ve bebekler dışında neredeyse her kes çöp topluyor. Satılabilenler satılıyor, geri kalanlar sobada yakılıyor. Eski taş evlerin çamları kapıları naylonlarla kapatılmış, su yakındaki camiden alınıyor, elektrik yok, mutfakta kap kacak yok, küçük tüpler boş. Küçük çocuklar sokakta yakılan ateşin başına ısınmaya çalışıyor. Kırkını çıkarmamış bebek paçavralara sarılmış, sobasız bir odada annesinin kucağında yaşama sıkı sıkıya sarılmış. Babası; *"Benim mesleğim terzi, ben terziyim, ama iş yok sokakta çöplerde kağıt, lastik topluyorum, iş olsa bir göz ev tutar bebeğime süt, mama alırım."* diyor.

Sonuç olarak; Çingenler yüzyıllardır birlikte yaşadıkları halklar, etnik ve dinsel gruplar, arasında çıkan "iç savaşların" kurbanları oldular. Ortadoğu'da halk ayaklanmaları sonucu yeniden şekillenen ülkelerde ki yeni yönetimler ve siyasal yapılar Çingenler dahil olmak üzere dinsel ve etnik azınlıklarla ilgili gelecekte ne düşünmektedirler? sorusu ortada durmaktadır. Kurulacak olan "yeni düzen" bu insanların "barış ve eşitlik" içinde insanca yaşama hakkı teminat altına alınmadığı sürece Ortadoğu'nun çok kültürlü yapısı hızla deforme olacaktır.